

Hans Maier, Katoliku kirik

(loeng 25.10.2004)

13. ptk: Liturgia

Skeemil (raamatust: Beinert, Das Christentum, 2000) on sünoptiliselt kujutatud kolme suurema kristliku kiriku liturgiad: ortodokside Chrysostomose liturgia, katoliiklaste missa ja luterlaste jumalateenistus (viimase põhistruktuur on võetud Baieri Evangeelse Luterliku Kiriku lauluraamatust, see peaks ühtima Eesti luteri kiriku jumalateenistuse korraga).

1. Ühisjooned: Kristlaste jaoks on euharistia (püha missa, armulaud) “Kristuse viimse õhtusöömaaja meenutav taaspühitsemine” (Wolfgang Beinert). Ülestõusnud ristilöödu ilmutab end armulauas. Euharistlik söömaaeg konstitueerib kiriku kui nende osaduse, kes on seotud Kristuse surmas ja tahavad teda järgida. See viitab ette ka eshatoloogilisele lõpuaja õhtusöömaaja kõigi inimeste osadusele Jumalaga, mis peab teoks saama ajaloo käigus. Euharistiat pühitsevad inimesed ühes “inglitega taevas” (*Sanctus*).

Missa pühitsemise kohta pühapäeval, “Issanda päeval”, on üsna varaseid tõendeid (vanim pärineb Justinus märtrilt u 155. a). Idakirikutes on liturgia viimase 1000 aasta jooksul püsinud peaaegu muutumatuna. Rooma-katoliku missa on aga 16. sajandist kehtiva Trento liturgia, mida on ümber kujundanud ja uuendanud Teine Vatikani kirikukogu. Reformaatorid lihtsustasid traditsioonilist liturgiat ja rõhutasid tugevamalt jumalateenistuse sõnalist osa.

Euharistia pühitsemine koosneb kahest teineteisega seotud osast: esimene pool on sõnajumalateenistus lugemistega, jutluse ja eestpalvega, sellele järgneb armulaua pühitsemine, mille juurde kuulub leiva ja veini andide toomine, konsekratsioon ja armulaua jagamine.

2. Erilised rõhuasetused, erinevused. Skeemil näeme selgelt ka erinevusi. Ortodoksi liturgia on kõige pikem, põhjalikum, kujundlikum – sõnajumalateenistus on eriti pikk ja hõlmab terve kristliku õpetuse. Läänekiriku liturgia sõnaline osa on oluliselt lühem; kokku kestab läänekiriku liturgia umbes kolmandiku võrra vähem kui ortodoksi liturgia. See-eest lasub rõhk rohkem usklike osavõtul liturgiast (katoliiklastel: *participatio actiosa*). Lääne kiriku jumalateenistus toimub kõik usklike silme all, varjamatult. Tüli missaohvri üle, mis oli varem peamine vastuolu protestantide ja katoliiklaste vahel, pole viimasel ajal enam aktuaalne (nii missal kui evangeelsel jumalateenistusel räägitakse andide toomisest).